

COVID-19’UN ÇİN, AB VE ABD EKONOMİLERİNE ETKİLERİ¹

Adem DOĞAN²

Damla ÖNER³

Geliş Tarihi: 20/12/2021

Kabul Tarihi: 15/02/2022

ÖZET

Salgının dünya üretim ve ticareti üzerine etkisi 2020 yılının ikinci çeyreğiyle birlikte hissedilmeye başlanmıştır. 2020 yılında dünya üretimi ve ticareti daralmıştır. Çin ekonomisi salgının etkisini en çok 2020 yılının birinci çeyreğinde hissetmiştir ve ekonomi ciddi düzeyde daralmıştır. Ekonomi 1992 yılında ulusal muhasebe sistemine başladığından beri en kötü büyüme performansını sergilemiştir. Birinci çeyrekte sonra Çin ekonomisi hızlı bir şekilde toparlanmıştır. Bu toparlanma ihracat ve sınai üretimden kaynaklanmaktadır. AB pandemisinin tesirini en çok 2020 yılının ikinci çeyreğinde hissetmiştir. 2020 yılının ikinci çeyreğinde ekonomileri en fazla daralan AB ülkeleri sırasıyla İspanya, Fransa ve İtalya olmuştur. Bu çeyrekte İrlanda ekonomisi küçülmeyen tek AB ülkesidir. Salgının negatif etkisi ABD ekonomisinde de salgının etkisi en çok 2020 yılının ikinci çeyreğinde hissedilmiştir. GSYİH, önceki yılın aynı çeyreğine kıyasla daralmıştır. 2020 yılının Mart ve Nisan aylarında meydana gelen iş kayıpları 2008-2009 küresel finans krizi dönemindeki toplam iş kaybının iki katından daha fazladır. ABD dış ticareti de ciddi oranda daralmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD Ekonomisi, AB Ekonomisi, Çin Ekonomisi, Covid-19, Dünya Ekonomisi

¹ Bu çalışma birinci yazar danışmanlığında ikinci yazar tarafından hazırlanan Salgın Hastalıkların Ekonomik Etkileri: Covid-19 Örneği isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, ademdogan@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7874-8455

³ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Mezunu, damla.onerr@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9185-325X

The Effects of Covid-19 on the Economies of China, EU and US

ABSTRACT

The impact of the epidemic on world production and trade began to be felt in the second quarter of 2020. World production and trade contracted in 2020. The Chinese economy felt the impact of epidemic the most in the first quarter of 2020 and the economy contracted seriously. The economy has exhibited its worst growth performance since the introduction of national accounting system in 1992. After the first quarter, Chinese economy recovered rapidly. This recovery is due to exports and industrial production. The EU felt the impact of pandemic the most in the second quarter of 2020. In the second quarter of 2020, the EU countries whose economies contracted the most were Spain, France and Italy, respectively. Ireland is the only EU country whose economy did not shrink this quarter. The effect of the epidemic in US economy was felt most in the second quarter of 2020. GDP contracted compared to the same quarter of the previous year. Job losses in March and April 2020 are more than double the total job losses during the 2008-2009 global financial crisis. US foreign trade has also shrunk significantly.

Keywords: US Economy, EU Economy, China Economy, Covid-19, World Economy

GİRİŞ

2019 yılının aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 hastalığı, kısa bir zamanda yayılarak küresel bir salgın haline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO) Covid-19'u pandemi olarak ilan etmiştir. DSÖ'ye göre 13 Eylül 2021 tarihi itibarıyla itibariyle küresel düzeyde teyit edilmiş vaka sayısı 224.511.226 iken, gerçekleşen vefat sayısı, 4.627.540 tır⁴. Covid-19'un yaratmış olduğu negatif etkiyi hafifletmek amacıyla her ülke kendi imkânları doğrultusunda bir takım önlemler almıştır. Ülkelere giriş-çıkışlar kapatılmış, sosyal mesafe kuralları uygulanmış, eğitime ara verilmiş, turistik faaliyetler kısıtlanmış, sokağa çıkma yasakları uygulanmış, seyahatlere kısıtlama getirilmiş vb. birçok tedbirler alınmıştır. Salgının seyrine göre bu tedbirlerde değişiklikler meydana gelmiş ve aşılmanın artmasıyla birlikte yavaş yavaş normal yaşama dönülmüştür.

Covid-19'un sosyal, ekonomik, politik, toplumsal, finansal vb. birçok alanda etkileri görülmüştür. Hastalık, bazı sektörlerin daralmasına yol açmıştır. Özel sektörün piyasadaki ağırlığı zayıflamıştır. Dünya genelinde ithalat, ihracat, üretim ciddi derecede azalmıştır. Covid-19'un meydana getirmiş olduğu bu yıkıcı etkiler küresel ekonomide kriz döneminin görülmesinde etkin bir rol oynamıştır. Covid-19 bazı sektörleri olumsuz etkilerken bazı sektörleri de olumlu etkilemiştir. Covid-19'un olumsuz etkisini en çok hisseden sektörlerden biri de hizmet sektörü olmuştur. Özellikle turizm, Covid-19'un yıkıcı etkisini daha derinden hissetmiştir. Salgının yaygınlaşmasıyla beraber maske, dezenfektan, temizlik malzemelerinin kullanımının artması bu sektörleri pozitif olarak etkilemiştir.

Bu çalışmanın temel amacı büyük ekonomiler örneğinde Covid-19'un Dünya ekonomisine etkilerinin tespit edilmesidir. Acaba pandemi dolayısıyla büyük ekonomilerde ve küresel ekonomide üretimde, ticarete, istihdamda ve turizm gelirlerinde ne kadar bir kayıp yaşandı sorusunun yanıtı aranmaktadır. Bunun için pandeminin küresel düzeyde ve Çin, ABD ve AB düzeyinde makro-ekonomik etkileri belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın girişi izleyen başlığında pandeminin küresel ekonomiye etkisi; küresel üretim, dış ticaret ve turizmde yol açtığı daralmalar ekseninde irdelenmektedir. İzleyen başlıklarda ise pandeminin dünya

⁴ <https://covid19.who.int/> 13.09.2021.

ekonomisinde ve ticaretinde büyük ağırlığı olan Çin, Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletlerinde üretim, ticaret ve istihdamda neden olduğu olumsuz etkiler değerlendirilmektedir. İlgili konuların izahında kullanılan veriler Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi uluslararası kurum ve kuruluşların veri tabanlarından temin edilmiştir.

1. COVID-19'UN KÜRESEL EKONOMİYE ETKİSİ

Covid-19'un hızlı bir şekilde yayılıp küresel bir boyut kazanması, etkilerinin tüm ülkelerde görülmesine neden olmuştur. Birçok ülkede can kayıpları meydana gelmiştir. Aşağıdaki tabloda bölgesel olarak vaka ve ölüm sayıları ele alınmıştır.

Tablo 1: Covid-19'un Neden Olduğu Bölgesel Vaka ve Vefat Sayıları

	Toplam Vaka Sayısı	Son 24 Saat İçinde Bildirilen Vaka Sayısı	Toplam Ölü Sayısı	Son 24 Saat İçinde Bildirilen Ölü Sayısı
Küresel	224.511.226	330.815	4.627.540	6.335
Amerika	86.505.509	43.506	2.146.247	1.911
Avrupa	67.300.263	98.170	1.298.623	2.202
Güneydoğu Asya	42.155.706	39.837	662.279	351
Doğu Akdeniz	15.235.802	36.606	278.476	839
Batı Pasifik	7.492.971	74.216	101.655	795
Afrika	5.820.211	7.191	140.247	237

Kaynak: WHO, <https://covid19.who.int/table> (Erişim Tarihi: 13.09.2021)

13 Eylül 2021 tarihi itibarıyla dünyada görülen toplam vaka sayısı yaklaşık 224 milyon 511 bin 226, hastalığın neden olduğu ölüm sayısı ise 4 milyon 627 bin 540'dır. Bölgesel bazda en çok vaka Amerika'da görülmüş, Amerika'yı Avrupa izlemiştir. En az vakanın görüldüğü bölge ise Afrika olmuştur. Can kaybının bölgesel sıralaması da vaka sıralamasına paralellik arz etmektedir (Tablo:1).

Salgının küresel bir boyut kazanması ilk olarak üretim sürecinde kendini göstermiştir. Şirket ile fabrikaların üretimlerinde görülen duraksama

ve bu duraksamanın ne kadar süreceğine ilişkin yaşanan belirsizlik ile beraber ekonomide arz yönlü bir şok meydana gelmiştir. Diğer yandan salgının yayılması neticesinde artan sosyal mesafe kuralları, tüketim harcamalarında azalışa neden olarak ekonomide talep şoku yaşanmasına neden olmuştur. Görülen bu neticeler ise ekonomide eş zamanlı arz ve talep şokunun meydana gelmesini sağlamıştır. Ekonomilerin duraksama evresine girmesinde mal ve hizmetlerde yaşanan talep azalmaları, bilhassa hizmet sektöründe yer alan tüketim harcamalarında görülen azalma etkin bir şekilde rol oynamıştır. Yapılan araştırmalar, tüketim harcamalarında yaşanan kayıpların ağırlıklı olarak, yüksek gelir elde eden kesimlerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Nitekim bu dönemde en çok lüks mallara olan talepte daralma görülmüştür. Avrupa'daki çoğu lüks marka salgının yaratmış olduğu etkiler neticesinde üretimlerini sürdürememişlerdir (Aydın ve Karabacak, 2020: 8).

Covid-19 salgını küresel düzeyde üretimin yavaşlamasına neden olmuş özellikle 2020 yılında Dünya ekonomisinin ve dünya ekonomisinde ağırlığı olan ülkelerin büyük çoğunluğunun negatif büyümesine (küçülmelerine) yol açmıştır. OECD verilerinden oluşturulan Tablo 2 bu gerçeği açıkça sergilemektedir.

Tablo 2: Dünya Ekonomisinde Ağırlığı Olan Bölge ve Ülkelerde Büyüme Oranları (Reel GSYİH'da % Artış)

	2013-2019 Ortalama	2019	2020	2020 Son Çeyrek
Dünya	3.3	2.7	-3.5	-0.9
G-20	3.5	2.8	-3.1	-0.4
OECD	2.2	1.6	-4.8	-2.9
ABD	2.5	2.2	-3.5	-2.4
Euro Alanı	1.8	1.3	-6.7	-4.7
Japonya	0.8	0.0	-4.7	-1.0
Çin	6.8	6.0	2.3	5.7
Hindistan	6.8	4.0	-7.7	
Brezilya	-0.3	1.4	-4.1	

Kaynak: OECD, https://www.oecd-ilibrary.org/economics/a-significant-but-uneven-global-recovery_463dc6dc-en (13.09.2021).

Pandeminin etkisini en fazla hissettirdiği yıl olan 2020 yılında Çin hariç dünya ekonomisinde ağırlığı olan bölge ve ülkelerin ekonomilerinin küçüldüğü, Çin'de de ekonomi büyümesini sürdürse dahi bir önceki yıla göre büyüme hızının yavaşladığı görülmektedir. 2020 yılında dünya ekonomisi %3,5 düzeyinde daralırken Euro Alanı'nın ve Hindistan'ın dünya

ekonomisindeki daralmanın yaklaşık iki katı düzeyinde daraldıkları müşahade edilmektedir. Aynı yıl ABD ekonomisi dünya ortalamasına yakın düzeyde daralırken OECD'nin ve Japonya'nın dünya ekonomisi ortalamasından daha yüksek düzeyde daraldıkları gözlenmektedir. Dünya ekonomisinin 2019 yılında %2,7 büyüdüğü, 2020 yılında ise %3,5 küçüldüğü birlikte değerlendirildiğinde salgın dolayısıyla dünya ekonomisinde üretim kaybının %6,2 düzeyinde olduğunu söylemek mümkündür. Salgın II. Dünya Savaşından sonra dünya ekonomisinin en derin resesyonuna neden olmuştur (Yeyati ve Filippini, 2021: 1).

2020 yılında Türkiye ile Çin ekonomilerindeki büyüme ile tüm dikkatleri üzerine toplamıştır. Bu zamanda Türkiye'nin ekonomisinde gerçekleşen büyüme hızı %1,8 iken Çin'de aynı dönemde meydana gelen büyüme hızı ise %2,3 düzeyindedir. İspanya'dan sonra Avrupa'da Covid-19'un en çok etkisi altına aldığı ülke İngiltere olmuştur. İngiltere'nin ekonomisi hizmet sektörüne dayanmakta olup Covid-19'un en çok etki ettiği sektörlerden biride hizmet sektörüdür. Bu sebeple İngiltere'nin ekonomisinde salgın darbe etkisi yaratmıştır. Pandemiden dolayı 2020 yılında Güney Afrika'da 100 senenin görülen en keskin küçülmesi meydana gelmiştir (Gönültaş ve Zengin, 2021)

Dünya Bankası'na göre, 2020 yılında fert başına gelirden tarihi bir daralma meydana gelmiştir. Salgın çoğu ülkeyi 2020 yılında resesyona sürüklemiş ve çoğu ülkede 1870 yılından bu yana kişi başına gelirden en büyük daralma yaşanmıştır. Gelişmiş ülke ekonomileri yaklaşık %7'ler civarında, yükselen piyasa ekonomileri ve gelişmekte olan ülkeler ise yaklaşık %2,5 düzeyinde daralmışlardır. Bu yükselen piyasa ekonomilerinin ve gelişmekte olan ülkelerin en az 60 yıldır gösterdiği en zayıf performansı temsil etmektedir.⁵ Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkeler ekonomik daralmanın etkisiyle, zayıf sağlık sistemleri üzerine artan baskı, ticaret ve turizm kayıpları, işçi dövizlerinde azalma, bastırılmış sermaye çıkışları sonucunda dış borçların artışıyla karşı karşıya kalmışlardır. Keza enerji veya endüstriyel emtia ihracatında ciddi düzeylerde azalma meydana gelmiştir. Pandemi kontrol altına alma çalışmaları sonrasında petrol talebinde ve petrol fiyatlarında ciddi düzeylerde düşüşler gerçekleşmiştir. Keza, araç

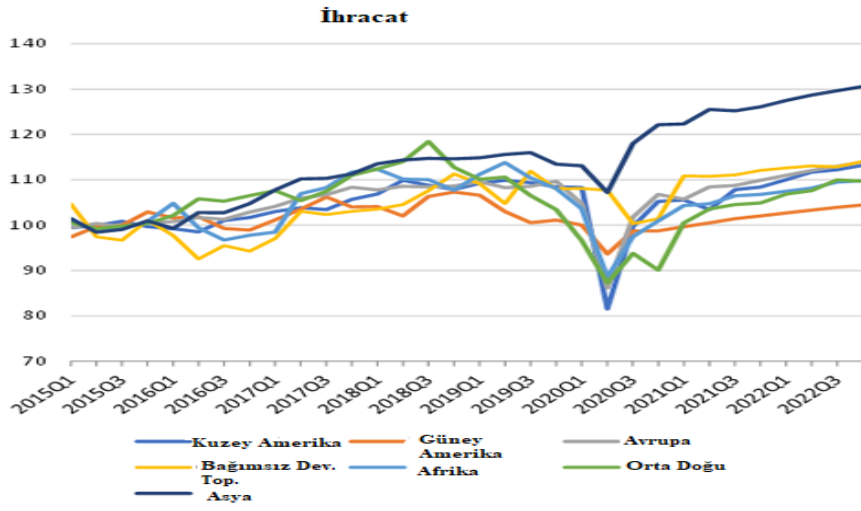
⁵<https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world> 15.09.2021.

parçaları için kullanılan kauçuk ve platin gibi emtialara talep azalmıştır.⁶ Pandemi özellikle imalat sanayi için önem arz eden tedarik zincirinde önemli aksamalara yol açmıştır. Hammadde ve yedek parça kesintileri, lojistikteki aksamalar ve talep dalgalanmaları imalatta daralmalara sebep olmaktadır. Pandemi sonrası dünyada üretim tedarik zincirinin bölgeselleşmesi ve dijitalleşmesi muhtemeldir (Min ve Jianwen, 2020: 416). Ekonominin gerek arz gerekse talep cephelerinde dijital dönüşüm hızlanmasıyla beraber tüketiciler temassız ekonomiye uyum sağlamak zorunda kalacaklardır (Fonseca ve Azevedo, 2020: 435).

Covid-19 salgınının yıkıcı etkisi dünya ticaretinde de kendini göstermiştir. Salgın dünya ekonomisinde üretimin daralmasının yanında dünya ticaretinde de ciddi daralmalara neden olmuştur. Salgın nedeniyle dünya ticaretinin, dünya üretiminden daha yüksek oranda daraldığı görülmüştür. Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) göre, dünya ticaret hacmi 2020 yılında %5,3 düzeyinde daralmıştır. 2021 yılında küresel ticarete daralmanın %8,0'a yükseleceği öngörülmektedir. Küresel ticaretin toplam hacmi salgın öncesi dönemdeki eğilimin altında kalmıştır.⁷ Uluslararası ticaret küresel ekonomik büyüme için motor olma rolünü kaybetmiştir (Song ve Zhou, 2020: 4). Aşağıdaki şekil 1 ve 2'de 2015-2022 arasında çeyrek dilimler halinde bölgesel bazda dünya emtia ihracat ve ithalatının yıllık büyüme seyri verilmektedir.

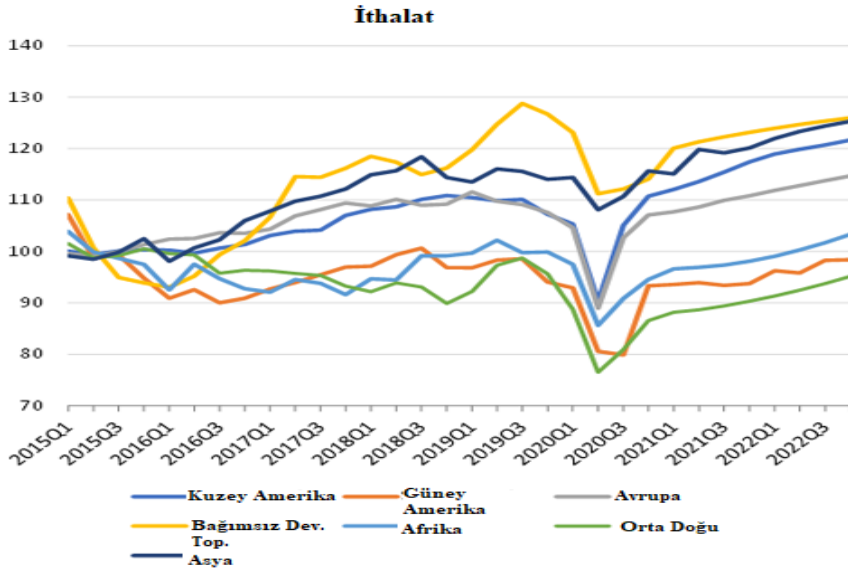
⁶<https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world> 15.09.2021.

⁷ https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm 16.09.2021.

Şekil 1: Bölgelere Göre Emtia İhracatı (2015Ç1-2022Ç4).

Kaynak: WTO, https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm (Erişim Tarihi: 16.09.2021).

Şekil 2: Bölgelere Göre Emtia İthalatı (2015Ç1-2022Ç4)

Kaynak: WTO, https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm

Şekil 1 ve 2 detaylandırıldığında, Avrupa ile Kuzey Amerika, ihracat hacimlerinde 2020 yılının ikinci döneminde, önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla yıllık %25,8 ve %20,4'lük keskin daralmalar yaşanmıştır. Yurt içinde ve yurt dışında seyahatlerin kısıtlanması ya da yasaklanması nedeniyle petrol tüketiminde dünya çapında azalmalar meydana gelmiş dolayısıyla Orta Doğu'nun ihracatı da 2020 yılının ikinci çeyreğinde hızla azalmıştır. İkinci çeyrekte Asya'nın ihracatında gerçekleşen azalma ise %7,2 düzeyindedir. Lakin Asya'nın dördüncü çeyrekte gerçekleşen ihracatı, 2019 yılına göre %7,7 oranında yükselme göstermiştir. Asya'nın ekonomisinde görülen hızlı toparlanma ise Covid-19'un bazı Asya ekonomilerindeki etkisinin daha az görülmesi ve Asya'nın Covid-19 döneminde tüketim malları ile tıbbi malzeme ihraç etmesinden kaynaklanabilir.⁸ Salgının uluslararası ticaret üzerindeki etkisi 2020 yılının mart ayından sonra güçlü biçimde hissedilmiştir. Küresel ihracat, 2020 yılının birinci çeyreğinde %6,4 düzeyinde daralırken aynı yılın ikinci çeyreğinde %21,28 düzeyinde ciddi bir daralma ile karşı karşıya kalmıştır. Salgının uluslararası ticarete yaşattığı yıkıcı darbe burada net bir şekilde görülmektedir. Küresel ihracatta, üçüncü çeyrek bir toparlanma dönemi olarak nitelendirilebilir. Dünyada salgın dolayısıyla alınan birçok tedbir, 2020 yılının haziran ayından itibaren azalmaya başlamış böylece ekonomide hareketlenmeler meydana gelmiştir. 2020 yılının üçüncü çeyreğinde, ihracatta ikinci çeyreğe göre bir artış söz konusu olmuştur fakat 2019 yılının üçüncü çeyreği ile kıyaslandığında küresel ihracatta %5'lik bir azalma gerçekleşmiştir (Yıldırım, 2021: 284-285).

Küresel ithalat 2018 ve 2019 yılları arasında hemen hemen her çeyrekte %2,5'lik bir daralma yaşamıştır. 2019 ve 2020 yılları arasında ithalatta birinci çeyrekte meydana gelen küçülme düzeyi %6,5'dir. Bilhassa salgının 2020 yılının mart ayında dağılmaya başlaması sebebiyle tesiri birinci çeyrekte kendini göstermemiştir. Salgının asıl etkisi ikinci çeyrekte yaşanmıştır. Üçüncü çeyrekte ekonomi iyileşmeye başlamış fakat dünya çapında, ekonomide bir yükseliş meydana gelmemiştir (Yıldırım, 2021: 290).

Covid-19'dan korunmak amacıyla dünya genelinde, ülkelerin uygulamış olduğu seyahat kısıtlamaları nedeniyle evrensel turizmde, büyük

⁸ https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm 16.09.2021.

kayıplar meydana gelmiştir. Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre, salgının etkisiyle 2020 yılı turist varışlarında %74 düzeyinde bir azalma gerçekleşmiş, uluslararası turizm gelirlerindeki kayıplar ise 1.3 trilyon ABD Doları'na ulaşmıştır.⁹ 30 Haziran 2021'de yayınlanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), raporuna göre, koronavirüs pandemisi nedeniyle uluslararası turizm hizmetlerindeki çöküşler 2020 ve 2021 yılları için Dünya GSYİH'da 4 trilyon dolar kayba yol açabilir. Tahmini kayba pandeminin turizm sektörü üzerine doğrudan etkileri ve turizm sektörüyle bağlantılı diğer sektörlerle dolaylı etkileri neden olmaktadır. 2020 yılında, uluslararası turist varışlarındaki keskin düşüşün doğrudan ve dolaylı etkileri nedeniyle uluslararası turizmin ve yakından bağlantılı sektörlerinin tahmini 2,4 trilyon dolar zarar gördüğüne dikkat çekilmektedir (UNCTAD, 2021: 16).

2. COVID-19'UN ÇİN EKONOMİSİNE ETKİSİ

2019 yılının aralık ayında Huber'in başkenti olan Wuhan'da ilk Covid-19 vakası görülmüştür. Salgının çıkış noktası olan Çin'de diğer birçok ülke gibi salgınla mücadele etmek amacıyla birçok tedbir almıştır. 8 Nisan 2020 tarihinde Covid-19 kaynaklı ölüm ilk kez bildirilmemiş ve bunun sonucunda Çin'de günlük yaşam yavaş normal düzeyine dönmeye başlamıştır.

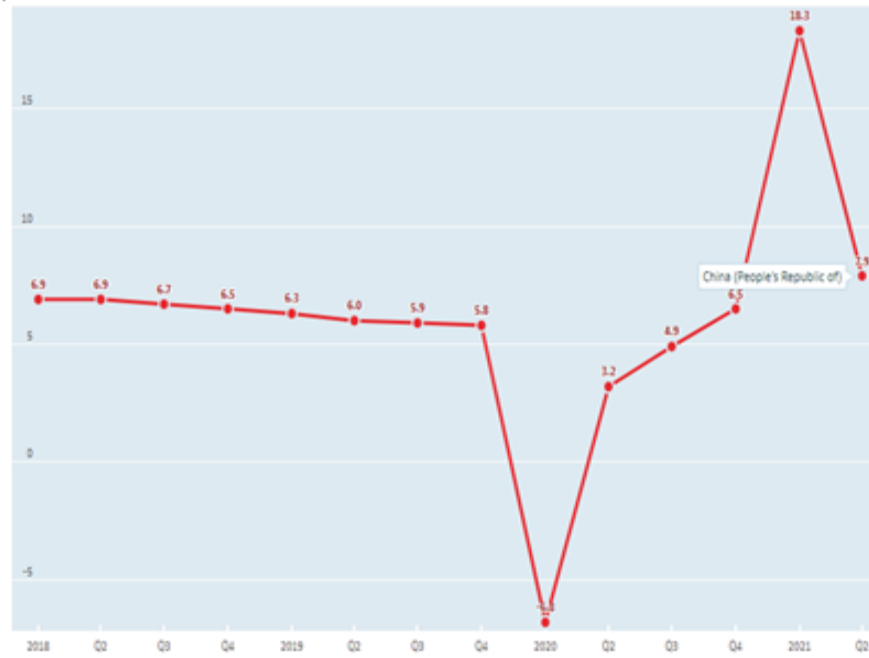
Dünya sağlık örgütü verilerine göre, 17 Eylül 2021 tarihi itibarıyla pandemi nedeniyle Çin'de meydana gelen toplam vaka sayısı 123 bin 808, toplam vefat ise 5 bin 688 dir. Son 24 saatte bildirilen vaka sayısı 86 iken hiç vefat gerçekleşmemiştir.¹⁰

Pandeminin yaşanmasıyla etkinleştirilen karantina sistemi, ekonomide büyük bir etki yaratmıştır. Buna rağmen Çin ekonomisinde, hızlı bir toparlanma gerçekleştirilmektedir. Aşağıdaki şekilde bunu doğrulamaktadır. Şekil 3'den izlenebileceği üzere, pandemi dolayısıyla 2020 yılının ilk çeyreğinde Çin ekonomisi %6,8 düzeyinde bir daralma yaşamıştır. Bu 1992 yılında ulusal muhasebe sistemine başlandığından beri Çin ekonomisinin en kötü büyüme performansıdır. En ciddi daralma %35,3 ile konaklama ve yemek sektöründe meydana gelirken bunu toptan ve perakende sektörü

⁹ <https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020> 17.09.2021.

¹⁰ <https://covid19.who.int/table> 17.09.2021.

izlemiştir (Liu, 2021: 10). Çünkü karantina döneminde insanlar iş veya kişisel seyahatlerini önemli ölçüde azaltmışlardır.

Şekil 3: Çin'in 2018-2020 Yılları Arasındaki GSYİH'indeki % Değişim (Bir Önceki Yılın Aynı Çeyreğine Göre Yıllık Değişim)

Kaynak: OECD, <https://data.oecd.org/gdp/quarterly-gdp.htm> 17.09.2021)

Pandeminin tesirinin en fazla görüldüğü 2020 yılının birinci çeyreğinden sonra ekonominin toparlanmaya başladığı görülmektedir. Ekonomi, 2020 yılının ikinci çeyreğinde %3,2, üçüncü çeyreğinde %4,9 ve dördüncü çeyreğinde ise %6,5 düzeyinde büyüme performansı sergilemiştir. Ekonomi 2020 yılının genelinde ise %2,3 seviyesinde büyüme yaşamıştır. Çin ekonomisinin “V” biçimindeki toparlanması (Şekil 3), ihracatında meydana gelen güçlü bir büyümeden ve endüstriyel üretimindeki hızından ileri gelmektedir.¹¹ İhracatta göreceli olarak Covid-19 pandemiden daha az bir şekilde etkilenen Çin olmuştur. 2019 ve 2020 yıllarının birinci ikinci ve

¹¹Foreign Policy, 2020, <https://foreignpolicy.com/2020/10/29/china-economic-recovery-growth-v-shape-trade-consumption/>.

üçüncü çeyrekleri gözlemlendiğinde, 2020 yılında 2019 yılına kıyasla birinci çeyrekte bir azalma meydana gelmiş olsa da ikinci çeyrekte hafif bir yükseliş elde edilmiştir. Üçüncü çeyrekte elde edilen yükselme ise %2 seviyelerine yakın bir düzeyde gerçekleşmiştir. Böylelikle Çin'in ihracatında pozitif veriler söz konusu olmuştur (Yıldırım, 2021: 288).

Çin'in PIM (Satın alma yöneticileri indeksi)'inde 2019 yılının son çeyreğinde keskin bir düzeyde düşüş gözlemlenmiştir. Mart ayı itibariyle Covid-19'un kontrol edilebilir düzeye erişmesi ile nisan ayından sonra İmalat PIM göstergesi mayıs ayında 50,7, Haziran ayında 51,2 civarında yükselme kaydetmiş olup piyasada yeniden istikrar elde etmeye başladığını göstermiştir. Yaşanan bu istikrarı sanayi üretim indeksi de desteleyerek, pandemi sonrasında üç ay art arda pozitif bir büyüme sağlamıştır (T.C.C Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020: 17-18). NBS (Ulusal İstatistik Bürosu)'nin gerçekleştirmiş olduğu açıklama doğrultusunda sanayi üretimi ile yatırımlarda elde edilen büyümenin, 2021 yılının mart ayında doruk noktasına geldiği belirtilmiştir.¹²

Dünya Bankası'na göre Çin ekonomisi 2021 yılında güçlü bir büyüme kaydedecektir. Pandeminin baskı altına alınmasının devam ettiği varsayıldığında, büyümenin 2021 yılında %8,5'e ulaşacağı öngörülmektedir. Gelecek yıl için ekonominin Covid-19 öncesi trend büyümesine dönmesi nedeniyle büyümenin %5,4 düzeyine ineceği beklenmektedir. Toparlanma daha yerleşik hale geldikçe, toplam talebin yapısının özel yurt içi talebe doğru kayacağı tahmin edilmektedir. Devam eden işgücü piyasası toparlanması, artan hanehalkı gelirleri ve artan tüketici güveni ile desteklenen reel tüketim artışının kademeli olarak pandemi öncesi trendine döneceği öngörülmektedir. Küresel toparlanma ivme kazanırken ihracat talebinin kısa vadede endüstriyel kapasite kullanımını yüksek düzeyde tutacağı bununla birlikte net ihracatın büyümeye katkısının ithalatta da artışın hızlanması ve 2022 yılında

¹² Euronews, 2021, <https://tr.euronews.com/2021/04/16/cin-ekonomisi-2021-in-ilk-çeyreğinde-y-ll-k-bazda-yuzde-18-3-buyudu>.

uluslararası seyahatin yeniden başlamasıyla orta vadede azalacağı hesap edilmektedir.¹³

Pandemi ekonomik yavaşlamanın yanı sıra turizm sektörünün de büyük bir tehditle karşı karşıya kalmasına yol açtı. Turizm sektörü durma noktasına geldi adeta alt üst oldu. Birçok yerli ve uluslararası havayolu şirketi yetersiz yolcu nedeniyle Çin'e ve Çin'den dışarıya uçuşlarını iptal etti. Ülkenin dış turizmden döviz kazancı yaklaşık 127.3 milyar dolar düzeyindedir. Ancak uçuşların iptal edilmesi ve seyahat kısıtlamaları nedeniyle turizm gelirlerinde önemli kayıpların yaşanacağı öngörülmektedir (Hoque vd, 2020: 56).

3. COVID-19'UN AVRUPA BİRLİĞİNE EKONOMİK ETKİSİ

Korona virüsün görülmeye başladığı ilk dönemlerde, AB ortak politika uygulamada ve üyelerinin yardım isteklerini karşılamada yetersiz kalmış böylelikle dayanışma ilkesinin sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum ise AB'nin varoluş amaçlarının sorgulanmasına yol açmıştır. Covid-19 pandemisinin negatif tesirlerini en fazla hisseden İtalya AB'ye üye olan ülkelerden yardım istemiştir. İtalya'nın isteklerinin karşılıksız kalması üzerine İtalya AB'de dayanışma olmadığını bariz bir şekilde dillendirmiştir (Gül, 2021).

23 Eylül 2021 tarihi itibarıyla AEA (Avrupa Ekonomik Alanı) ve AB (Avrupa Birliği) ülkeleri arasında en çok vaka Fransa'da görülmüştür. Fransa'yı ise sırasıyla İspanya, İtalya ve Almanya takip etmiştir. Lihtenştayn ise en az vakanın görüldüğü ülke olmuştur. En fazla can kaybı İtalya'da yaşanmıştır. İtalya'yı Fransa, Almanya ve İspanya takip etmiş ve en az can kaybı ise İzlanda'da gerçekleşmiştir (Tablo 3).

¹³ <https://www.worldbank.org/en/country/china/publication/china-economic-update-june-2021>.

Tablo 3: AB/AEA Ülkelerinin Vaka ve Ölüm Sayıları (04.05.2021)

Ülkeler	Vakalar	Ölüm
Avusturya	723074	10695
Belçika	1266682	25524
Bulgaristan	486738	20224
Hırvatistan	395097	8539
Kıbrıs	119230	548
Çekya	1687448	30446
Danimarka	355257	2633
Estonya	151292	1335
Finlandiya	137594	1054
Fransa	6753865	114080
Almanya	4160970	93123
Yunanistan	636596	14548
Macaristan	819021	30143
İzlanda	11558	33
İrlanda	377937	5179
İtalya	4641890	130421
Letonya	151917	2665
Lihtenştayn	3536	58
Litvanya	319281	4849
Lüksemburg	77411	834
Malta	37015	456
Hollanda	1987905	18128
Norveç	183808	850
Polonya	2899888	75523
Portekiz	1063134	17925
Romanya	1165886	35851
Slovakya	404982	12589
Slovenya	285079	4826
İspanya	4937984	85983
İsveç	1146968	14790

Kaynak: WHO, <https://covid19.who.int/> (23.09.2021).

Covid-19'un AB ülkelerinde etkisini 2020 yılıyla birlikte hissettirdiği görülmektedir. Nitekim AB ekonomisi 2020 yılının tüm çeyreklerinde daralma yaşamıştır. Covid-19'un tesirinin en çok hissedildiği dönem 2020 yılının ikinci çeyreğidir. Bu çeyrekte AB ekonomisi %13,7 düzeyinde daralmıştır (Tablo: 4). 2020 yılının üçüncü çeyreğiyle birlikte AB ekonomisi

yavaş yavaş iyileşmeye başlamış pozitif büyüme oranına ancak 2021 yılının ikinci çeyreğinde ulaşabilmiştir. Pandemi nedeniyle 2020 yılının ikinci çeyreğinde ekonomileri en fazla daralan AB ülkeleri sırasıyla İspanya (-21,6), Fransa (-18,6) ve İtalya ((-18,2) olmuştur. 2020 yılı ikinci çeyreğinde ekonomisi küçülmeyen tek AB ülkesi olan İrlanda ilgili çeyreği takiben hızlı toparlanmasıyla dikkat çekmektedir.7

Tablo 4: AB Ülkelerinde Büyüme Oranları (Önceki Yılın Aynı Çeyreğine Göre GSYİH'daki % Artış 2019, 3. Çeyrek ile 2021, II. Çeyrek Arası).

	2019 III. Ç	2019 IV. Ç	2020 I. Ç	2020 II. Ç	2020 III. Ç	2020 IV. Ç	2021 I. Ç	2021 II. Ç
AB (27)	1.9	1.4	-2.5	-13.7	-3.9	-4.1	-1.2	13.8
Avusturya	1.6	0.2	-2.7	-13.1	-3.8	-5.7	-3.8	11.8
Belçika	1.9	1.6	-2.0	-14.0	-4.3	-4.9	-0.5	14.9
Bulgaristan	3.3	3.1	2.3	-8.6	-5.2	-3.8	-1.8	9.9
Çekya	3.2	2.9	-1.5	-10.9	-5.4	-5.3	-2.5	8.2
Danimarka	2.1	1.7	0.2	-6.6	-1.3	-0.5	-0.7	8.5
Estonya	4.2	3.0	0.3	-5.6	-3.8	-1.5	3.4	13.9
Finlandiya	1.7	1.2	0.1	-7.1	-2.7	-1.7	-1.2	7.8
Fransa	2.0	0.9	-5.4	-18.6	-3.6	-4.3	1.5	18.7
Almanya	1.4	0.9	-1.9	-11.3	-3.7	-2.9	-3.1	9.4
Yunanistan	1.6	1.0	-0.4	-13.9	-10.9	-6.8	-2.3	16.2
Macaristan	4.4	4.0	2.0	-13.3	-4.9	-4.1	-1.9	17.7
İrlanda	5.6	5.2	6.8	0.9	11.3	4.4	10.6	21.1
İtalya	0.5	-0.1	-5.8	-18.2	-5.2	-6.5	-0.7	17.3
Letonya	1.5	0.6	-1.2	-8.6	-2.8	-1.8	-1.2	10.8
Litvanya	4.7	4.1	2.5	-4.7	0.1	-1.1	1.4	9.2
Lüksemburg	3.0	2.7	1.1	-8.0	-0.1	1.7	4.9	-
Hollanda	1.9	1.9	-0.4	-9.1	-2.6	-3.1	-2.3	10.0
Polonya	4.6	4.0	2.0	-8.0	-2.1	-2.6	-1.3	11.0
Portekiz	2.3	2.6	-2.2	-16.4	-5.6	-6.1	-5.3	15.5
Romanya	3.5	3.5	2.5	-9.4	-5.4	-2.3	-0.4	13.6
Slovakya	2.0	2.0	-3.2	-10.5	-2.7	-2.7	0.3	10.2
Slovenya	2.9	3.0	-2.4	-11.4	-2.0	-3.5	2.8	15.7
İspanya	1.8	1.7	-4.3	-21.6	-8.6	-8.9	-4.2	19.8
İsveç	2.7	1.4	0.1	-8.2	-1.9	-1.8	-0.2	9.5

Kaynak: OECD, <https://data.oecd.org/gdp/quarterly-gdp.htm> (23.09.2021).

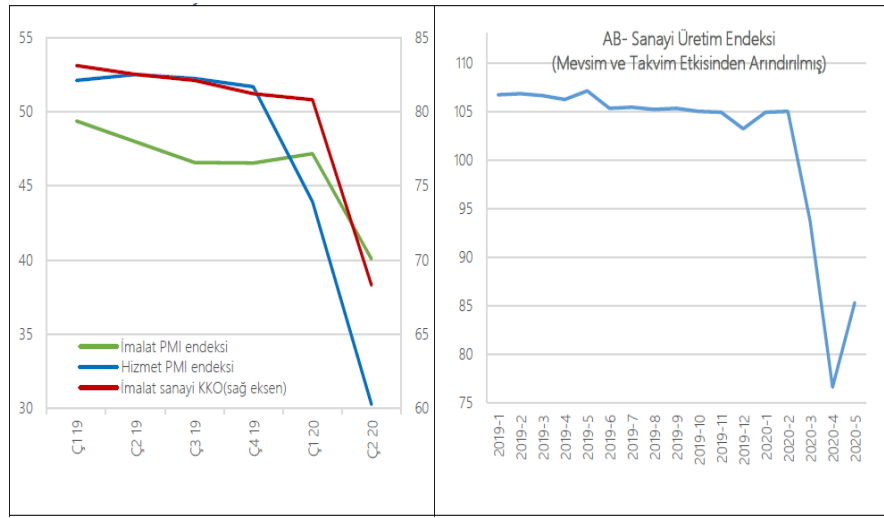
Sapir (2020), pandeminin AB'nin güney ülkelerini kuzey ülkelerinden neden daha fazla etkilediği sorusuna cevap aramıştır. Pandeminin ekonomiyi

etkileme derecesini belirlemede kapanma önlemlerinin katılığının, turizm sektörünün ekonomik yapıdaki ağırlığının, ekonomik faaliyetlerdeki çökmeyi karşılamada hükümetlerin mali kapasitelerinin ve ülkelerin yönetim kalitelerinin belirleyici olabileceğine dikkat çekmiştir. Pandemi dolayısıyla AB ülkelerindeki ekonomik kayıpların farklı olmasını açıklamada kapanma önlemlerinin katılığının, turizm sektörünün ekonomik yapıdaki payının ve yönetişimin kalitesinin birlikte önemli bir rol oynadığı ancak kamu borçluluğunun rolünün önemsiz olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Kamu borçluluğunun rolünün önemsiz çıkması ise Avrupa Merkez Bankası'nın pandemi acil satınalma programlarının etkin oluşu nedeniyledir. Sapir'e göre, pandemi sonrası ülkelerin GSYİH'larındaki farklılıkların %30 ila %50'sini kapanma önlemlerinin katılığı, %35 ila %45'ini yönetim kalitesi, %15 ila %25'ini ise turizmin ekonomideki ağırlığı belirlemektedir.

Salgının negatif etkisi istihdamda da kendini göstermiştir. AB'ye üye ülkeler içerisinde, 2020 yılının son çeyreğinde yine aynı yılın üçüncü çeyreğine kıyasla kişi istihdamında en fazla azalma ortalama %0,5 düzeyinde Letonya, Malta, Çekya ve Hırvatistan'da görülmüştür. AB'ye üye ülkeler arasında kişi istihdamında en net yükselmenin gözlemlendiği %1,9 ile Estonya ve Portekiz, %1,2 ile de İspanya olmuştur.¹⁴

Salgının PİM ve sanayi üretim endeksi üzerinde etkisi Şekil 4'de gösterilmektedir.

¹⁴Eurostat, 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quarterly_national_accounts-GDP_and_employment_

Şekil 4: AB PIM ve Sanayi Üretim Endeksi, Kaynak: (T.C.C Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2020: 14).

Şekil 4'den izlenebileceği üzere 2020 yılının ilk çeyreğinde imalat sanayi kapasite kullanım oranı 80,8'lik bir düzeyden senenin ikinci çeyreğinde 68,3'lük bir düzeye daralma göstermiştir. AB'nde 2020 yılının nisan ayında sanayi üretim endeksinde, taban seviyeye düştükten sonra artış yaşamış olsa da hala pandemiden önceki ortalamalarının altında bir düzeydedir. Nisan ayında meydana gelen net bir azalma, AB'ye üye olan bütün devletleri kapsayan bir azalma iken İspanya, İtalya, Fransa ve Almanya'nın sanayi üretim endekslerindeki gerileme AB ortalamasındaki gerilemeden daha fazla olmuştur. AB'de görülen işsizlikte meydana gelen yükselme ABD'nin tersine kısa zamanlı politikalarının çokluğu nedeniyle daha ılımlı bir seviyede gerçekleşmiştir (T.C.C Strateji ve Bütçe Başkanlığı 2020: 14).

Salgın AB ülkelerinin ihracatlarında da daralmalara sebep olmuştur. 2020 yılında İrlanda dışındaki diğer AB ülkelerinin ihracatlarında farklı düzeylerde daralmalar meydana gelmiştir. İhracatta en fazla daralma %21,67 ile Yunanistan'da meydana gelirken bu ülkeyi İspanya (%20,20), Portekiz (%18,65) ve Fransa (%15,82) izlemiştir. İhracatında daralma yaşamayan tek ülke ise İrlanda'dır (Tablo: 4).

Tablo 4: AB Ülkelerinde Mal ve Hizmet İhracatının Büyüme Oranı (20017-2020)

	2017	2018	2019	2020
Avusturya	4.90	5.55	2.94	-10.00
Belçika	5.47	0.59	1.02	-4.62
Çekya	7.20	3.71	1.48	-6.92
Danimarka	4.81	3.35	5.03	-7.01
Estonya	4.83	3.88	6.48	-4.62
Finlandiya	8.82	1.45	6.73	-6.59
Fransa	4.39	4.53	1.62	-15.82
Almanya	4.90	2.29	1.11	-9.32
Yunanistan	8.51	9.11	4.84	-21.67
Macaristan	6.48	5.04	5.81	-6.80
İrlanda	9.64	11.55	10.42	9.50
İtalya	5.44	2.14	1.62	-13.76
Letonya	6.37	4.32	2.11	-2.73
Litvanya	13.52	6.78	9.48	-0.01
Lüksemburg	0.72	0.47	0.84	2.47
Hollanda	6.50	4.33	1.98	-4.83
Polonya	9.63	6.95	5.19	-0.19
Portekiz	8.41	4.13	3.95	-18.65
Slovakya	3.60	5.18	0.79	-7.51
Slovenya	11.07	6.16	4.52	-8.66
İspanya	5.51	2.26	2.28	-20.20
İsveç	4.13	4.25	5.97	-4.62

Kaynak: OECD, <https://data.oecd.org/trade/trade-in-goods-and-services.htm> (27.09.2021).

2019 ve 2020 yıllarında AB'nin birinci ile ikinci çeyrekteki ihracat verileri değerlendirildiğinde, ihracatta 2020 yılının birinci çeyreğinde, 2019 yılının aynı çeyreğine kıyasla %5,2'lik bir küçülme meydana gelirken ikinci çeyrekte ise yaşanan salgın sebebiyle alınan önlemlerin artmasından kaynaklanan %24,1'lik küçülme meydana gelmiş ve bu küçülme birinci çeyrekte görülen küçülmeden daha da fazladır. Pandeminin gerçek etkilerinin hissedildiği dönem ikinci çeyrek olmuştur. %20'nin üzerinde bir küçülme meydana gelmiş ve bu evrensel krizin daha da yoğunlaşmasında etkin bir rol oynamıştır (Yıldırım 2021: 286).

AB'nin güney ile kuzey kesimlerinde pandemi döneminde olumsuz bir farklılaşma söz konusu olmuştur. Güney'de bulunan devletler bu dönemde daha net olarak salgının etkisini hissetmiştir. Bilhassa İtalya ile İspanya bu dönemde sağlık politikalarında bir başarısızlık yaşamış ve Almanya ile

Hollanda gibi Kuzey’de yer alan devletlere kendilerine yardım etmediklerinden kaynaklanan bir ithamda bulunmuşlardır. Bu devletlerin başarısız olmalarındaki ana sebep ise kentlerde görülen nüfus yoğunluklarından, kalabalık ortamdaki kendilerini sakınmamalarından ve sosyal mesafe kurallarına dikkat etmemiş olmalarından kaynaklanan birçok ortak sebebe dayanmaktadır (Anarat ve Köroğlu 2020:18).

4. COVID-19’UN ABD’YE EKONOMİK ETKİSİ

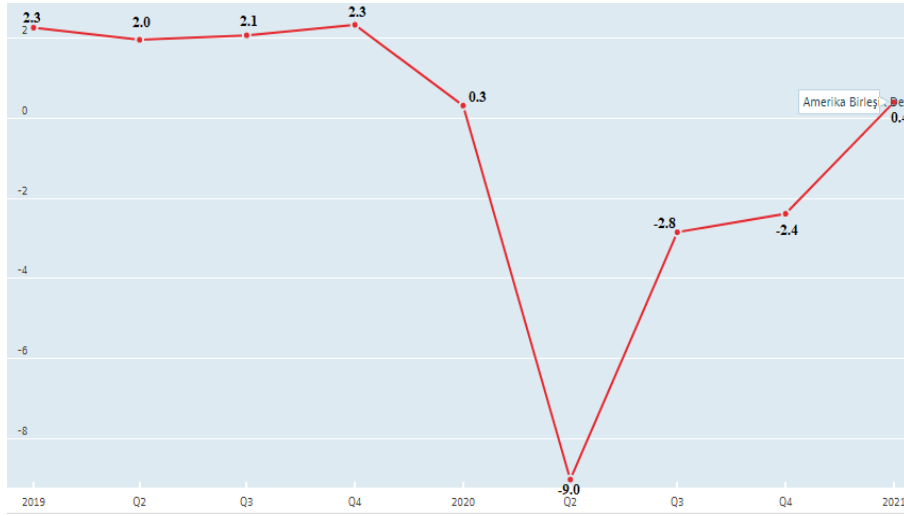
Covid-19, Ohio Hükümeti’nin resmi sayfasında bulunan bilgiler neticesinde 7 Ocak 2020 tarihi itibarıyla ABD’de görülmeye başlamıştır. Lakin diğer birçok Batı devletlerindeki gibi salgın, 2020 yılının mart ayının ikinci kısmına kadar ABD’de de belirli bir düzeyde kalmıştır. Mart ayının ortalarından itibaren birçok eyalette Covid-19’dan korunmak maksadıyla birçok güvenlik tedbirleri uygulanmış olsa da geçen zaman zarfında Covid-19, ABD’nin her yerinde ciddi sayıda vaka görülmesine neden olmuştur (Küresel Fuar Acentesi 2020:17-18). 27 Eylül 2021 tarihi itibarıyla ABD’de görülen Covid-19 kaynaklı vaka 42 milyon 562 bin 842, salgın kaynaklı ölüm sayısı ise, 681 bin 502 dir.¹⁵

2020 yılının mart ayının ortalarından beri görülen bu salgın, temelde ilk olarak emek piyasasında dışsal bir şok olarak görülmüş ve finansal ile reel piyasaları tesiri altına almayı başarmıştır. İlk tepkiler ABD borsalarında yaşanmış ve 2020 yılının mart ayında VIX-CBOE Volatile¹⁶ indeksinde hassas bir yükselme ortaya çıkmıştır. ABD borsalarında sert azalışlar meydana gelmiş ve bu panik satışların gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu durumu önleyebilmek amacıyla keskin kesicilerden (Circuit Breakers)¹⁷ fayda sağlanmaya çalışılmıştır. Görülen bu salgın ABD ekonomisinde birçok sektörün olumsuz etkilenmesine neden olmuştur (Küresel Fuar Acentesi 2020: 20).

¹⁵ <https://covid19.who.int/region/amro/country/us> 27.09.2021).

¹⁶ VIX-CBOE İndeksi; yatırımcıların risk algılarını genelleştirerek ölçmek için kullanılan indekslerden biridir.

¹⁷ Circuit Breakers (Keskin kesiciler); menkul kıymet borsalarında piyasanın belirlenen bir süre içerisinde, belirlenen bir seviyede düşüş göstermesi durumunda, hisse senedi ve vadeli indeks piyasalarında, alış ve satış emirlerindeki dengesizlik nedeniyle oluşabilecek aşırı düşüşlerin önlenmesi amacıyla işlemlerin geçici olarak durdurulması uygulamasıdır.

Şekil 5: ABD'nin GSYİH'sının Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre % Değişimi (Q1 2019-Q1 2021) Kaynak: OECD, <https://data.oecd.org/gdp/quarterly-gdp.htm#indicator-chart> (Erişim Tarihi: 09.05.2021)

Her ülkede olduğu gibi ABD'de de pandeminin ekonomik etkisi görülmüştür. 2019 yıllarının sonlarına doğru salgın görülmeye başlamıştır. Salgının yeni ortaya çıktığı dönemde yani 2019 yılının son çeyreğinde şekil 5'ten de görüldüğü üzere 2019 yılının aynı çeyreğine göre ABD'nin GSYİH'si %2,3 düzeyinde artış göstermiştir. Salgının etkisi daha derinden hissedilmeye başladığında, GSYİH'deki pozitif değişim yavaş yavaş azalma eğilimine girmiştir. GSYİH'de 2020 yılının ilk çeyreğinde, önceki yılın aynı çeyreğine kıyasla mütevazı düzeyde (%0,3) bir artış gözlemlenmiş ve bir önceki çeyreğe kıyasla GSYİH'deki meydana gelen pozitif değişimin azaldığı sonucu elde edilmiştir. Salgının negatif etkisi birçok ülkede olduğu gibi ABD'de de en çok 2020 yılının ikinci çeyreğinde kendini hissettirmiştir. GSYİH, 2020 yılının ikinci çeyreğinde, önceki yılın aynı çeyreğine kıyasla %9,0 düzeyinde azalarak ABD'nin ekonomisinde bir gerileme yaşanmıştır. 2020 yılının üçüncü çeyreğinde ise yine 2019 yılının aynı çeyreğine kıyasla %2,8 seviyesinde azalma yaşanmış lakin bu çeyrekte ABD ekonomisi kendini toparlamaya başlamıştır. ABD'nin ekonomisindeki daralma 2020 yılının son çeyreğinde de devam etmiş ve GSYİH'de görülen daralma %2,4 düzeyinde olmuştur. 2021 yılının birinci çeyreğine gelindiğinde

ise ABD ekonomisinde artık negatif bir değişim söz konusu olmamış ve 2020 yılının birinci çeyreğine kıyasla GSYİH’inde görülen değişim %0,4 seviyesinde olmuştur.

Pandeminin yaratmış olduğu ekonomik kriz en çok istihdam piyasasını vurmuştur. 2020 yılı Mart ayı ortasında ilk defa 3 milyondan daha çok insan işsizlik yardımı almak amacıyla başvuruda bulunmuştur. Bu rakam 1982 senesinde yaşanmış olan son rekorun 4 katını kapsamaktadır. Halbuki işsizlik yardımı amacıyla bir önceki hafta başvuruda bulunanların sayısı 282 bin kadardı. İşsizlik yardımı amacıyla başvuruda bulunan insanların sayısındaki bu artış Covid-19’un ABD’nin ekonomini nasıl tesir altına aldığıın en bariz göstergesidir (VOA, 2021a). İstihdamdaki çöküş eşi görülmemiş bir büyüklükte gerçekleşmiştir ve son 150 yıldaki durgunlukları aşma eğiliminde olmuştur. 15 Mart 2020 ila 18 Temmuz 2020 arasındaki 18 haftada toplam 52 milyon 700 bin kişi işsizlik sigortasına başvurmuştur. Salgın nedeniyle Mart 2020’de 870 bin işin kaybedilmesiyle birlikte ABD tarihinde 113 ay üst üste en uzun istihdam yaratma döneminin sonuna gelinmiştir. Nisan ayıyla birlikte ABD’de 21 milyona yakın iş kaybı meydana gelmiştir ki bu kayıp 2008-2009 küresel finans krizi dönemindeki toplam iş kaybının iki katından daha fazladır. İşsizlik oranı 2020 yılının Şubat ayında %3,5 ile son elli yılın en düşük düzeyinde iken, Mart ayında %4,4’e yükselmiş, Nisan ayında ise %14,7’ye fırlamıştır (ECLAC, 2020: 2).

Pandemi ABD’nin dış ticaretinde de ciddi daralmaya neden olmuştur. Tablo 5’ten izlenebileceği üzere pandemi yılı diyebileceğimiz 2020 yılında ülkenin ihracatı %13,6 düzeyinde ithalatı ise, %8,9 düzeyinde daralmıştır. İkisi birlikte değerlendirildiğinde ülkenin dış ticaretinin pandemi nedeniyle %22,5 düzeyinde daralma yaşadığı söylenebilir.

Tablo 5: ABD’nin Mal ve Hizmet İhracat ve İthalatında Büyüme

	2016	2017	2018	2019	2020
İhracat	0.4	4.1	2.8	-0.1	-13.6
İthalat	1.5	4.4	4.1	1.2	-8.9

Kaynak: OECD, <https://data.oecd.org/trade/trade-in-goods-and-services.htm> (29.09.2021).

Pandeminin ekonomide yaratmış olduğu etki neticesinde dış ticaret açığı ABD’de 2019 yılına kıyasla 2020 yılında %17,7 düzeyinde yükselme göstererek 678,7 milyar dolar düzeyine kadar gelmiştir. Yaşanan bu artış ise

son 12 senede yaşanan en fazla artıştır. ABD'nin dış ticaret açığında görülen yükselme geçen sene 2008 yılından beri görülen en yüksek seviyesine gelmiştir (Dünya, 2021).

Tüm ABD vatandaşlarının, Covid-19 aşılama programınının kapsamına alınması ve Beyaz Saray'ın 1,9 trilyon dolarlık yardım paketinde bulunmuş olması dolayısıyla arz kısıtlamalarının tersine talepte patlama meydana gelmesine neden olmuştur. Ekonomide gerçekleşen hareketlenme Merkez Bankasının ultra gevşek para politikaları ile desteklenmiştir. Firmalar, stokların zayıf düşmesi ve üreticinin artan talebi karşılayamaması sebebiyle ithal mal kullanılmaya mecbur bırakılmıştır (VOA, 2021b).

SONUÇ

Covid-19 salgını küresel düzeyde üretimin yavaşlamasına neden olmuş özellikle 2020 yılında Dünya ekonomisinde ve dünya ekonomisinde ağırlığı olan ülkelerde ekonomik daralmalara yol açmıştır. OECD ve Euro Alanı dünya ortalamasının üzerinde bir daralma yaşamışlardır. Salgın II. Dünya Savaşından sonra dünya ekonomisinin en derin durgunluğuna neden olmuştur. Covid-19 nedeniyle hem gelişmiş ülke ekonomileri hem de yükselen piyasa ekonomileri ile gelişmekte olan ülkeler ciddi düzeylerde daralmışlardır. Bu yükselen piyasa ekonomilerinin ve gelişmekte olan ülkelerin en az 60 yıldır gösterdiği en zayıf performansı temsil etmektedir.

Salgın nedeniyle dünya ticareti, dünya üretiminden daha yüksek oranda daralmıştır. Küresel ticaretin toplam hacmi salgın öncesi dönemdeki eğilimin altında kalmıştır.

Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre, salgının etkisiyle 2020 yılı turist varışlarında %74 düzeyinde bir azalma gerçekleşmiş, uluslararası turizm gelirlerindeki kayıplar ise 1,3 trilyon ABD Doları'na ulaşmıştır. 30 Haziran 2021'de yayınlanan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), raporuna göre ise, koronavirüs pandemisi nedeniyle uluslararası turizm hizmetlerindeki çöküşler 2020 ve 2021 yılları için Dünya GSYİH'da 4 trilyon dolar civarında bir kayba yol açacaktır.

Pandemi dolayısıyla 2020 yılının ilk çeyreğinde Çin ekonomisi önemli düzeyde bir daralma yaşamıştır. Bu 1992 yılında ulusal muhasebe sistemine başlandıktan beri Çin ekonomisinin en kötü büyüme performansıdır. En

ciddi daralma konaklama ve yemek sektöründe meydana gelirken bunu toptan ve perakende sektörü izlemiştir.

Covid-19'un AB ülkelerinde etkisini 2020 yılıyla birlikte hissettirdiği görülmektedir. Nitekim AB ekonomisi 2020 yılının tüm çeyreklerinde daralma yaşamıştır. Covid-19'un tesirinin en çok hissedildiği dönem 2020 yılının ikinci çeyreğidir. Pandemi nedeniyle 2020 yılının ikinci çeyreğinde ekonomileri en fazla daralan AB ülkeleri sırasıyla İspanya, Fransa ve İtalya olmuştur. 2020 yılı ikinci çeyreğinde ekonomisi küçülmeyen tek AB ülkesi olan İrlanda ilgili çeyreği takiben hızlı toparlanmasıyla dikkat çekmektedir.

Salgın AB ülkelerinin ihracatlarında da daralmalara sebep olmuştur. 2020 yılında İrlanda dışındaki diğer AB ülkelerinin ihracatlarında farklı düzeylerde daralmalar meydana gelmiştir. İhracatta en fazla daralma Yunanistan'da meydana gelirken bu ülkeyi İspanya Portekiz ve Fransa izlemiştir. İhracatında daralma yaşamayan tek ülke ise İrlanda'dır.

Salgının negatif etkisi birçok ülkede olduğu gibi ABD'de de en çok 2020 yılının ikinci çeyreğinde kendini hissettirmiştir. GSYİH, 2020 yılının ikinci çeyreğinde, önceki yılın aynı çeyreğine kıyasla önemli düzeyde azalarak ABD'nin ekonomisinde bir gerileme yaşanmıştır. İstihdamdaki çöküş eşi görülmemiş bir büyüklükte gerçekleşmiştir ve son 150 yıldaki durgunlukları aşma eğiliminde olmuştur. Pandemi ABD'nin dış ticaretinde de ciddi daralmaya neden olmuştur.

Kaynakça

ANARAT, Cemal Cem ve KÖROĞLU, Nergiz Özkural (2020). "Covid-19 Sonrası AB'nin Geleceği Üzerine Bir Projeksiyon: Krizler ve Değişimler". *Euro Politika Dergisi*, s.27-62.

AYDIN, Fatma Fehime ve KARABACAK, Nihal (2020). "Covid-19'un Küresel Makroekonomik Etkileri", (Ed. Petek Tosun), 5. Uluslararası GAP İşletme Bilimleri ve Ekonomi Kongresi, s.2-18.

DÜNYA GAZETESİ, (2021). "ABD'de Dış Ticaret Açığı 12 Yılın En Yüksek Seviyesine Çıktı". <https://www.dunya.com/kuresel-ekonomi/abdde-dis-ticaret-acigi-12-yilin-en-yukse-seviyesine-cikti-haberi-609966>, (Erişim tarihi: 13.05.2021).

ECLAC, (2020), "Impact of Covid-19 on the United States Economy and the Policy Response" Covid-19 Reports, August, <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210054331> (Erişim Tarihi, 29.09.2021).

EURONEWS, (2021). "Çin Ekonomisinden Rekor Büyüme Oranı: 2021'in ilk Çeyreğinde Yıllık Bazda %18,3". <https://tr.euronews.com/2021/04/16/cin-ekonomisi-2021-in-ilk-ceyreginde-y-ll-k-bazda-yuzde-18-3-buyudu>, (Erişim Tarihi: 02.05.2021).

EUROSTAT, (2021). "Quarterly National Accounts- GDP and Employment". https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quarterly_national_accounts_-_GDP_and_employment, (Erişim Tarihi: 06.05.2021).

FONSECA, Luis Miguel ve AZEVEDO, Américo Lopez, (2020), "COVID- 19: Outcomes for Global Supply Chains", Management & Marketing. Challenges for the Knowledge Society, Vol. 15, No. Special Issue, pp: 424-438.

FOREIGN POLICY, (2020). "China Has the V-Shaped Recovery of Which Trump Can Only Dream". <https://foreignpolicy.com/2020/10/29/china-economic-recovery-growth-v-shape-trade-consumption/>, (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

GÜL, Kayhan (2021). "AB Salgın Döneminde Birlik Olmayı Başaramadı". <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-salgin-doneminde-birlik-olmayi-basaramadi/2103919>, (Erişim Tarihi: 04.05.2021).

GÖNÜLTAŞ, Bahattin ve ZENGİN, Dilara (2021). "Dünya Ekonomisi Salgının Birinci Yılında Yaralarını Sarmaya çalışıyor". <https://www.aa.com.tr/tr/kategori-sayfasi-manset/dunya-ekonomisi-salginin-birinci-yilinda-yaralarini-sarmaya-calisiyor/2172443>, (Erişim Tarihi: 26.05.2021).

HOQUE, Ashikul, SHIKHA, Farzana Afrin, HASANAT, Mohammad Waliul, ARIF, Ishtiaque, ABDUL HAMID, Abu Bakar, (2020), "The Effect of Corona virus (COVID-19) in the Tourism Industry in China", Asian Journal of Multidisciplinary Studies Vol. 3, No. 1, pp: 52-58.

KÜRESEL FUAR ACENTESİ, (2020). "Amerika Birleşik Devletleri'nde Covid-19 Salgını".

Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:6,Sayı:1,2022 25

<http://www.salihlitso.org.tr/uploaded/dosyalar/YEN%C4%B0NORMALEG%C3%96REA.B.D2020.pdf> , (Erişim tarihi: 09.05.2021).

LIU, Kerry, (2021), “Covid-19 and Chinese Economy: Impacts, Policy Responses and Implications”, International Review of Applied Economics” Volume: 35, Issue: 2, pp: 308-330.

MIN, Cai ve JIANWEN, Luo, (2020), “Influence of COVID-19 on Manufacturing Industry and Corresponding Countermeasures from Supply Chain Perspective”, J. Shanghai Jiao Tong Univ. (Sci.), 2020, 25(4), pp: 409-416

OECD, (2021) https://www.oecd-ilibrary.org/economics/a-significant-but-uneven-global-recovery_463dc6dc-en (13.09.2021).

SAPIR, Andre’, (2020), “Why has COVID-19 Hit Different European Union Economies so Differently?”, Policy Contribution 2020/18, Bruegel, pp: 1-13.

SONG, Ligang ve ZHOU, Yixiao, (2020), “ The Covid-19 Pandemic and Its Impact on the Global Economy: What Does It Take to Turn Crisis into Opportunity” China & World Economy / 1–25, Vol. 28, No. 4, pp: 1-25.

STATISTA, (2021). “Coronavirüs Covid-19 In China-Statistics Facts”. <https://www.statista.com/topics/5898/novel-coronavirus-covid-19-in-china/>, (Erişim Tarihi: 27.05.2021).

T.C.C STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI, (2020). “Dünya Ekonomisindeki Son Geliřmeler”. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/2020-Y%C4%B1%C4%B1-1.-ve-2.-%C3%87eyrek-D%C3%BCnya-Ekonomisinde-Son-Geli%C5%9Fmeler-B%C3%BClteni.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

UNCTAD, (2021), Covid-19 And Tourism: Assessing the Economic Consequences, https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2021d3_en_0.pdf 17.09.2019).

VOA, (2021a). “2020’de ABD’de İşsizlik Rekor Düzeye Ulaştı”. <https://www.amerikaninsesi.com/a/de-abd-de-issizlik-rekor-duzeye-ulasi/5721425.html>, (Erişim Tarihi: 12.05.2021).

VOA, (2021b). “ABD’de Ticaret Açığı Mart’ta Rekor Kırdı”. <https://www.amerikaninseesi.com/a/abd-de-ticaret-acigi-mart-ta-rekor-kirdi-/5877892.html>, (Erişim Tarihi: 13.05.2021).

YEYATI, Eduardo Levy ve FEDERICO, Filippini, (2021), “Social and Economic Impact of Covid-19” Brookings Global Working Paper # 158, June, Global Economy and Development Program at Brookings, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/06/Social-and-economic-impact-COVID.pdf> (16.09.2021).

YILDIRIM, Uğur (2021). “Covid-19 Pandemisinin Dış Ticaret Üzerine Etkisi: İstatistiksel Bir Yaklaşım”. *Ficaoeconomia*, Cilt: 5, Sayı: 1, s.280-295.

WHO, (2021), <https://covid19.who.int/table> (Erişim Tarihi: 13.09.2021)

WORLD BANK (2021), <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world> 15.09.2021).

WTO, (2021). “World Trade Primed For Strong But Uneven Recovery After Covid-19 Pandemic Shock”. https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm, (Erişim Tarihi: 16.05.2021).